

Med detta häfte är Bihangets bd I färdigt.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN

OCK
SVENSKT FOLKLIF.

TIDSKRIFT

UTGIFVEN PÅ UPPDRAG AF
LANDSMÅLSFÖRENINGARNA I UPPSALA, HELSINGFORS OCK LUND
GENOM J. A. LUNDELL.

53:dje h.
1895. A.

INNEHÅLL:

Om allmogens sinnelag, seder, vidskeppelser, lefnads-
sätt i mat och dryck, klädedrägt, sjukdomar och
läkemedel i Wässbo härad, af kyrckoherden Gas-
lander i Burseryd.

Titelblad ock register till Bih. I.

STOCKHOLM
SAMSON & WALLIN.

Boklädspris för årgången 4,50.

Till Bih. I hörva hb. 12, 24, 53 (1882: C; 1886: A; 1895: A).

Fullständigt utkomna äro nu bd I, II, V—VII, XIII samt bih. I, II.

Beskrifning,

Om

Allmogens

Sinnelag, Seder vid de årliga
Högtider, Frierier, Bröllop, Barn-
dop, Begrafningar, Vidskeppelser,
Lefnadssätt i Mat och Dryck, Kläde-
drägt, Sjukdomar och Läkemedel

m. m.

i *Jönköpings* Lähn och Wässbo Härad

af

Kyrckoherden *Gaslander* i *Burseryd*.

Ny upplaga.

Uppsala 1895

Tryckt hos Harald Wretman.

Dragsjuka (*Raphania Gen. Morb. 145*), har uti östra delen af häradet visadt sig, men afstadsnadt. Förstoppning eller *obstruction* förordsakar hos Allmogen ofta nog vånda; men plägar gå öfver utan lifs-spillning.

Päst vet ingen tala om, at den någonsin varit gängse, hvarken på menniskor, eller fänaden; dock händer under tiden at Får och Getter kunna dö ut.

För allahanda slags sjukdommar, både på menniskor och boskap, veta invånarena icke allenast läkedommar; utan äro ock tämmeligen lyckelige genom hus-curer, at lindra och aldeles bota: Men desse Läkare äro så svartsjuke om sin konst, den Sonen lärer af Fader, och Dotter af Moder, at ingen, ehuru god vän han annars vara månde, får af dem lära konsten. Fruktar ock, at både onaturliga saker, och torde hända vidskeppelser äfven der vid finnas.

CAP. 6.

Om Allmogens Klädedrägt.

Klädedräkten har från äldre tider varit här i Wässbo Härad ganska alfvarsam hos bägge könen, och har ej varit olik den, som brukas uti Norrvinge Härad vid Wexjö, undantagandes pigorna, hvilka här icke oftare gå bar-hufvade, än då de äro brudpigor.

För 40 à 50 år tilbakas, var bonden klädd med en liten pick-lufva eller trin-hätta, sällan med hatt, som dock sällan var upfästad, lång hvit halsduk, ljus- eller mörk-grå valmars tröja, som räckte til knän, med häckter uti, utan task-läck. Lifstycke af skinn helskurit framman och bak, men öppet i ena sidan, der det med remmar eller häcktor hop-fästes. Ganska vida byxor medremmar vid knän af bäck-skin, för de förmögnare, men af kalf-skin för de fattigare. Tröjor af samma slags skinn efter förmögenhet utan task-läck. Grå ullstrumpor hvilka förvarades på hälarne med skinn-lapp eller klädes klut, för at ej skafvas sönder af skon.

67 Breda skor med höga kragar, som vekos neder öfver skoremmarne. Knäband af sämskadt läder. Stöflor brukades sällan,

utan snö-säckor, om icke när ridas skulle, då stöflorne ej räckte längre än til knäbanden, som knäptes utan på stöfle-skaften. Det brukades allenast en sporre.

Denna klädnad är nu alt för gemen och brukas allenast af gamla gubbar; Men i det stället kläder bonden och drängen sig nu mer aldeles på stads vis från topp til tå, så at *coleurta* kläder och kappräckar efter nyaste modet sydde, skor och stöflar med pomp-arbete eller vrängda, stora spännen, spanska rör, silkes hals-kläden eller sidenband och sammet til hals-dukar, snygga lintyg m. m. Så at en bonde-dräng och bonde nu kläda sig så väl, som en snygg gesäll för några år sedan.

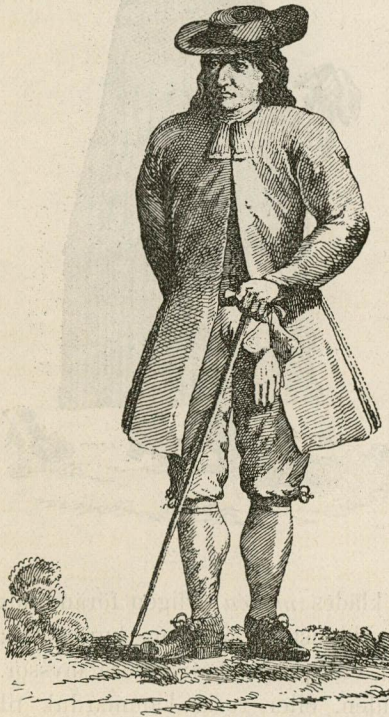

Fig. 1.

Hustrurna klädde sig ock, samt pigorna alfvarsamt, dock snygt. På hufvudet hufva af Slissing eller Schirduk, med grofva
Se. landsm. Bih. I.

Dock är vid Kläde-drägten något besynnerligt, at i **Unnar-ryd Socken** bibehåller Allmogen sig merendels vid den gamla alfvarsamheten, *Fig. 1.* Icke någon knapp skall man finna i deras kläder; men i stället för kappräckar brukas et slags utanräckar af mörk-grått vallmar, som liknar *Surtouter*, hvilka kallas Paji-räckar, med stora vallmars knappar uti.

I Hestra Socken brukas **Kilaräckar**, hvilka så kallas, af de kilar som sättjas i sidorna. Räckarne äro altid af grått vallmar, med häktor uti, samt ganska vida ned omkring skjörten. Brukas af unga och gamla.

Vinter tiden brukades fordom foder-myssor af hund- eller utter-skin; men nu kjøpas de af Bundtmakare, om det skall vara väl.

och smala spets-uddar före. Denna hufvudbonad kallas hatt. Under denna hatt brukades en sprang-hufva (af hvit tråd bunden, som et nät, med en slags fyllning uti) och bars endast af hustrur. Tröjan af kläde, nog sid på skjörten, öppna uppslag på armarne, öppen i sidorne och bak til; kort förkläde, korta kjortlar, hälst af samma slag som tröjan, skor med näfver hälar och stora klaffar til kragar, som räckte fram emot tåen, på många vis utskurne. Vid stora Högtider 68 och Högtideliga tillfällen brukades svarta klädes kappor, antingen med rund kraga med tunt järn-bläck uti, eller en bredare som i många rynkor låg ned på skuldrorne; uti kappan stora förgylta spennen och löf af tunt silfver-bläck; långa vantar af kläde, med silkes söm och räfskins bräm, samt handskarne med silke af alla färgor utsydde.

Sådan var klädebonaden allmänt för 30 år sedan och längre tillbaka. Men nu brukas den endast af gamla hustrur och enkor, undantagandes i Unnaröd Socken der denna gamla kläde-dräkten är oförändrad hos Qvin-könet, *Fig. 2.*

Fig. 2.

Uti de öfrige Socknar har klädes *moden* årligen förändradt sig. Nu brukas myssor af de dyrbaraste tyger, som kunna fås; utaf det präktigaste *brocad* kan en qvinna hafva flere myssor. Stora Ostindiska siden Arm-kläden, eller rosig kammarduk til hals-kläden med fina spetsar. Släta och vattrade *Camlotter*, samt en- eller två-färgade *ylle-sattiner* til tröja och kjortel til flera klädningar. Klädes klädningar, som til förne brukades, kjøpas nu sällan; men färgadt fint vallmar, som qvinfolken här sjelfva gjöra, brukas när man ej skall föra stat.

Manchetter bruka både hustrur och pigor. Tröjorna utan upslag, korta skjört, kjortlarna göres något lengre än förklädet sida och ganska vida med mycket ordentliga och täta rynkor omkring. Så snart de komma från Kyrkan om Söndagen och kjortelen aftages, lägges den i alla dessa fällor tilsammans, och omsnöres med et band, för at bevara dessa rynkor, såsom en prydnad.

I öfrigt kläda sig hustrur och pigor lika, och skilja sig icke från stads-boens klädedrägt, utan endast til mössorne, hvilka gemenligen äro något långa åt nacken, och knytes sidenbandet öfver myssan uppe i hjässan. Någrastädes brukas myssor höga i kullen, dock ej så allmänt som thet förra. Fordom dags brukades lifstycken hälst af plys af hvarjehanda färgor, hvilket kallades *Lif*. Om sommaren gå både hustrur och pigor utan tröjor til Kyrkan, tå lifstycket måste vara vackert af rosig eller randig *Calmink*, eller ock af fler färgadt ylle *sattin*, samt *Camlott*, som har någon lysande färg.

